

Poznań, 10.08.2019

Prof. UAM dr hab. Wojciech Nowiak

Zakład Polityki Społecznej i Ekonomicznej

WNPiD UAM w Poznaniu

RECENZJA

**pracy doktorskiej pt: WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA RP I RFN
MONITOROWANIU I DIAGNOZOWANIU ZAGROŻEŃ
BEZPIECZEŃSTWA W PROCESACH MIGRACYJNYCH.**

opracowanej przez mgr. Joannę Lubimow

pod kierownictwem naukowym prof. dr hab. Bogusława Jagusiaka

Recenzowana praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Całość tekstu liczy 389 (z załącznikami 393) stron.

Na ocenianą rozprawę doktorską, jako jej recenzent, będę spoglądał z punktu widzenia najważniejszych jej elementów, biorąc pod uwagę końcowe konkluzje dotyczące wymogów stawianych rozprawom doktorskim i dopuszczeniu ich do dalszych etapów oceniania. Ważny, z punktu widzenia pracy jest jej temat oraz zakres, trafność jego wyboru decydującego o możliwościach realizacji całego przedsięwzięcia badawczego, treści merytoryczne pozwalają na wypełnienie założeń konkretnym materiałem, strona warsztatowa i kompozycja pracy pozwalają na przygotowania autora do samodzielnej pracy naukowej, końcowa fundamentalna ocena dotyczy metod badawczych służących do realizacji tematu, weryfikacji hipotez i odpowiedzi na pytania badawcze.

Mając na uwadze powyższe kryteria mogę stwierdzić, iż temat pracy doktorskiej mgr Joanny Lubimow, można uznać za trafnie wybrany, ponieważ wejście do strefy Schengen sprawiło, iż państwo polskie stało się ogniwem europejskiego łańcucha migracyjnego. Strefa Schengen, obszar bez granic jest możliwy dzięki zrzeczeniu się przez państwa członkowskie atrybutu terytorialności związanego z kontrolą granic oraz otwarciu się na współpracę międzynarodową, w tym bilateralne relacje z państwami sąsiadującymi. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej implikowały aktywność w zakresie formułowania nowej polityki bezpieczeństwa granic, dostosowania i organizacji służb i instytucji oraz podjęcia współpracy międzynarodowej, przykładem tej współpracy jest analizowana w dysertacji współpraca pomiędzy Rzeczpospolitą

Polską i Republiką Federalną Niemiec. Problemy funkcjonowania zarówno samej UE, jak i wybrane aspekty tj. współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa stanowią istotne zagadnienie będące przedmiotem rozważań zarówno praktyków politycznych jak i przedstawicieli różnych nauk społecznych, w tym politologów specjalistów z zakresu nauk o bezpieczeństwie.

Nowatorskie ujęcie ze strony autorki polega na tym, iż rozpatruje ona współpracę pomiędzy dwoma państwami członkowskimi UE, w przypadku których doszło do swoistej zamiany ról. Przed przystąpieniem Polski do UE i Strefy Schengen to Niemcy były państwem granicznym, stojącym na straży granicy zewnętrznej Unii, teraz ta rola przypadła Polsce. Jak sama określa to już na wstępie rozprawy, (s. 11) „Rodzi się więc pytanie - czy model ochrony granicy polsko-niemieckiej regulowany między innymi treścią współpracy transgranicznej tworzy stan bezpieczeństwa wspólnego obszaru Schengen?”

Dalej stwierdza ona, iż „Rozważania podejmowane w pracy nie tylko wypełnią lukę badawczą w tym obszarze, ale stanowią przyczynek opisywania i analizowania tego procesu w wymiarze horyzontalnym i wertykalnym”.

Tak wybranemu tematowi służą postawione przez autorkę hipoteza główna: Współczesne zagrożenia wynikające z procesów migracyjnych determinują konieczność opracowania efektywnego modelu reagowania zapewniającego bezpieczeństwo wewnętrznych granic UE/strefy Schengen, w tym granicy polsko-niemieckiej. Towarzyszą jej weryfikujące problemy szczegółowe, hipotezy pomocnicze:

1. Uwarunkowania normatywne w zakresie migracji i azylu, sytuacja ekonomiczna i społeczna UE oraz ograniczenie barier mobilności determinują napływ do Europy imigrantów w skali implikującej wyzwania dla systemu ochrony granic UE/strefy Schengen.

2. Zintegrowany system zarządzania granicami UE stanowi jeden z elementów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego UE, który zapewnia działania prewencyjne w zakresie analizy ryzyka i zagrożeń występujących w związku z przepływami migracyjnymi oraz działania operacyjne.

3. Model zarządzania granicami UE/strefy Schengen ze względu na dynamiczność procesów migracji wymaga stałej weryfikacji w związku ze zmieniającą się specyfiką mobilności ludności.

4. Istota zagrożeń migracyjnych na granicy polsko – niemieckiej determinowana jest

geopolitycznym położeniem wspólnego obszaru Schengen, sytuacją ekonomiczną, społeczną i socjalną sąsiadujących państw.

5. Model ochrony granicy polsko – niemieckiej wykorzystuje elementy europejskiego systemu zarządzania granicami oraz rozwiązania będące efektem bilateralnej współpracy państw.

6. Dla zapewnienia optymalnej sprawności funkcjonowania modelu zarządzania granicą polsko – niemiecką konieczne jest szukanie dedykowanych rozwiązań problemów występujących na badanym obszarze.

Niezwykle interesująca i trafne, w mojej ocenie, są postawione przez autorkę pytania badawcze: Czy uwarunkowania normatywne w zakresie migracji i azylu, sytuacji ekonomicznej i społecznej UE oraz swoboda przemieszczania się determinują skalę zjawiska imigracji, stanowiąc wyzwanie dla systemu zarządzania granicami UE/strefy Schengen?; Czy system zarządzania granicami UE stanowi jeden z elementów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego UE, gwarantując działania prewencyjne w zakresie analizy ryzyka i zagrożeń występujących w związku z przepływami migracyjnymi?; Czy model zarządzania granicami UE/strefy Schengen wykazuje potrzebę weryfikacji w zakresie skutecznego zapobiegania zagrożeniom wynikającym z przepływów migracyjnych?; Czy istota zagrożeń migracyjnych na granicy polsko-niemieckiej determinowana jest geopolitycznym położeniem wspólnego obszaru Schengen, sytuacją ekonomiczną, społeczną i socjalną sąsiadujących państw?; Czy rozwiązania zastosowane w modelu zarządzania granicą polsko – niemiecką wynikają z charakteru zagrożeń występujących na granicy?; Czy dla zapewnienia optymalnej sprawności funkcjonowania modelu zarządzania granicą polsko – niemiecką konieczne jest szukanie dedykowanych rozwiązań problemów występujących na badanym obszarze?

Całość otwiera, liczący 8 stron, warsztatowy wstęp zawierający odniesienie autorki do tytułu rozprawy, ukazujący strukturę rozprawy. Całość projektu badawczego, stanowi jej trzon w postaci pięciu rozdziałów, o logicznej strukturze wewnętrznej pozwalającej na rozwinięcie tematu związanego z realizacją każdego z nich.

Rozdział pierwszy liczy 15 stron poświęcony jest metodologicznym podstawom badań. Autorka przedstawia w nim uzasadnienie podjęcia badań. Jak sama stwierdza: „Ważnym argumentem dla uzasadnienia podjęcia badań jest fakt, iż dotąd nie zaprezentowano analizy korelacji pomiędzy procesami migracyjnymi a bezpieczeństwem na granicy wewnętrznej UE”.

Określa przedmiot badań, jest nim „(...)stan transgranicznego bezpieczeństwa granicy polsko-niemieckiej (wspólnego obszaru Schengen) osiągnięty w drodze współpracy państw obejmującej monitorowanie i diagnozowanie zagrożeń determinowanych przepływami migracyjnymi”. (s.18). Przedstawia cel badań, określony jako „(...)analiza modelu ochrony granicy polsko-niemieckiej, będącego elementem zintegrowanego systemu zarządzania granicami UE oraz eksploracja zagrożeń migracyjnych występujących na wyselekcjonowanym odcinku wewnętrznej granicy”. (s. 21). Przedstawia hipotezy badawcze, zarówno wspomnianą, a już wcześniej główną, jak i hipotezy szczegółowe i pytania badawcze. Przedstawia ona również metody, techniki i narzędzia badawcze, którymi się posługuje realizując swoje przedsięwzięcie badawcze. Ma miejsce analiza oraz synteza w odniesieniu, a także w odniesieniu do źródeł wtórnych, ilościowych metoda porównawcza oraz uogólnienie. Autorka na końcu tego rozdziału przedstawia ocenę piśmiennictwa. W ocenie recenzenta wszystkie przedstawione i oceniane części tego rozdziału służą umocnieniu opinii, iż temat rozprawy został prawidłowo wybrany, cel badań jasno i wyraźnie określony, hipotezy i pytania badawcze trafnie postawione, metody techniki i narzędzie badawcze dobrane w sposób odpowiedni. Autorka wykazuje się również znajomością piśmiennictwa z wybranego przez nią obszaru.

Liczący 79 stron rozdział drugi nie zachowuje proporcji ilościowych w stosunku do rozdziału go poprzedzającego, jest on natomiast proporcjonalny w odniesieniu do kolejnych. Jego tytuł brzmi *Procesy migracyjne w ujęciu teoretycznym i prawnym*. Na samym wstępie ma miejsce konceptualizacja kategorii migracji będącego fundamentalnym pojęciem w kontekście pracy oraz rozważań w niej zawartych. Autorka przedstawia zróżnicowane podejścia badawcze, korzysta z dorobku takich autorów, jak Guy Standing, Agata Górny i Paweł Kaczmarczyk, Everett S. Lee, Marek Okólski, Janusz Balicki, Ewa Frątczak, Charles B. Naum, Dariusz Klimek. Dokonując ich analizy stwierdza, iż „Na gruncie niniejszej dysertacji niezbędnym jest, aby skutkiem ruchu było przekroczenie granicy. (...)Przedmiotem zainteresowania opracowania jest ruch, w wyniku którego migrant przekracza granicę polsko-niemiecką (wewnętrzną granicę UE/strefy Schengen”. (s.36.) Podkreśla jednocześnie, iż „Strefa Schengen nie eliminuje jednak kategorii granicy administracyjnej, która pomimo braku kontroli nadal stanowi linię oddzielającą terytorium jednego państwa od drugiego. Granica zachowuje swoją funkcję wewnętrzną polegającą na wyznaczeniu przestrzennego zasięgu zwierzchności terytorialnej władzy oraz zewnętrzną mającą

na celu ograniczenie dostępu do terytorium państwa ze strony podmiotów funkcjonujących poza jego obszarem”. Takie podejście Autorki jest w mojej ocenie trafne, dowodem na to mogą być wznowione, okresowe kontrole graniczne. Miały one wielokrotnie miejsce na granicy polsko-niemieckiej i były uzasadnione względami bezpieczeństwa.

W dalszej kolejności przedstawia ona funkcjonalną definicję migracji, która określa mianem uniwersalnej z uwagi na interdyscyplinarność przepływów migracyjnych. Jej uzasadnienie i analiza ma odniesienie do podejścia organizacji międzynarodowych, między innymi ONZ i MOP'u. W ostateczności punktem odniesienia dla niej są pojęcia wprowadzone przez Eurostat. „Imigrant to osoba „przyjeżdżająca lub powracająca z zagranicy w celu zamieszkania w danym kraju w pewnym okresie, uprzednio zamieszkująca w innym miejscu”.

Kolejnym elementem jej rozważań są uwarunkowania migracji w świetle wybranych teorii migracji międzynarodowych. Są one istotne, ponieważ służą one wyjaśnieniu zasad i prawidłowości funkcjonowania procesu migracyjnego. Z uwagi na skomplikowany, wielowymiarowy charakter migracji, stworzenie jednej teorii jest, zdaniem autorki niemożliwe. Analiza przedstawionych teorii prowadzi ją do konstatacji, iż „(...)przedmiot niniejszej pracy priorytetowym jest analiza transgranicznych przepływów migracyjnych. Po dokonaniu syntezy zgromadzonego materiału badawczego w postaci literatury sformułowana została definicja pojęcia migracji, która koresponduje z rozważaniami na temat przestrzeni transgranicznej Polski i Niemiec narażonej na wyzwania generowane przez zjawisko mobilności. Migracja stanowi na gruncie niniejszej dysertacji proces przekraczania granicy administracyjnej państwa (wewnętrznej granicy UE/strefy Schengen) niezależnie od przyczyny i czasu trwania ruchu”. (s.55.) Stwierdzenie to jest w ocenie recenzenta trafne w odniesieniu do analizowanego przypadku.

Po tej części Autorka przechodzi do przedstawienia uwarunkowań procesów migracji w Unii Europejskiej. Przedstawia i analizuje determinanty ekonomiczne oraz prawne. Wykazuje się w tym miejscu znajomością piśmiennictwa oraz orzeczeń odnoszących się bezpośrednio do kwestii migracyjnych w UE. Analizuje przepływy ludności w UE w latach 2004-2016. Rozdział ten umożliwia udzielenie odpowiedzi na wcześniej postawione pytanie badawcze: Czy uwarunkowania normatywne w zakresie migracji i azylu, sytuacja ekonomiczna i społeczna UE oraz ograniczenie barier mobilności determinują napływ do Europy imigrantów w skali implikującej wyzwania dla systemu ochrony granic UE/strefy Schengen?

Wnioski wysuwane przez Autorkę są w mojej ocenie trafne, znajdujące odzwierciedlenie w realnej rzeczywistości, odnoszącej się do całej UE, z uwagi na kierunki migracji wewnątrz UE, znajdują one odniesienie do analizy granicy polsko-niemieckiej.

Rozdział trzeci liczy 39 strony i nosi tytuł *Systemowe ujęcie procesów przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym w UE*. Już na samym wstępie wskazuje ona, iż „(...)istotne wydaje się być ustalenie czy w warunkach sprzyjających napływowi migracyjnym do UE funkcjonuje system ochrony granic, gwarantujący bezpieczeństwo państw członkowskich oraz całej UE/strefy Schengen”. Sam proces wyjaśniania rozpoczyna od ujęcia systemowego zarządzania granicami UE. Dokonując podsumowania, słusznie zauważa, iż „(...)należy mieć na uwadze, iż występujące zagrożenia rozstrzygają o kształcie infrastruktury zapewnienia bezpieczeństwa granic”. (s. 122). Widać, iż bliskiej jest jej ujęcie funkcjonalne, ponieważ umożliwia ono spojrzenie na dynamikę zmian, zachodzących w systemie europejskiego bezpieczeństwa granic.

Funkcjonalną odpowiedzią na dynamiczne zmiany jest analizowany w dalszej części tego rozdziału zintegrowany system zarządzania granicami. Jak ona słusznie zauważa „Elementem istotnym w koordynacji działań różnych poziomów rządzenia w ramach zintegrowanego zarządzania granicami jest technologia informacyjna. Pozwala ona na wymianę informacji i przepływ danych pomiędzy państwami i instytucjami. Determinuje powstanie sieci powiązań oddziałującą na podejmowanie kluczowych dla procesu mobilności decyzji”. (s. 129). Analizując problem zagrożeń oraz rozwiązania systemowe, Autorka przechodzi do kwestii granic wewnętrznych w systemie zarządzania granicami UE/strefy Schengen. Wynikiem tej analizy są wnioski, iż „Bezpieczeństwo wewnętrzne UE/strefy Schengen, rozłożone jest pomiędzy pełną kontrolą graniczną na granicach zewnętrznych, a zasadą swobodnego przemieszczania się na terenie strefy Schengen. Prowadzenie zharmonizowanych działań na granicach zewnętrznych oraz wewnątrz obszaru UE/Schengen, stanowi realizację koncepcji zintegrowanego zarządzania granicami”. (s. 135.)

Analizując kwestie holistycznego podejścia do przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa granic. W nawiązaniu do „Globalnego podejścia do kwestii migracji” zaprezentowanego przez Komisję Europejską w 2011 roku. Dokonując jej oceny, stwierdza, iż Komisja „(...)zapoczątkowała kompleksowe spojrzenie na proces mobilności oraz zapobiegania zjawiskom definiowanym jako zagrożenia czy ryzyka, a determinowanym przepływami ludzi”.

(s. 137.) Wnioski te są wynikiem wnikliwej analizy ujęcia normatywnego przeciwdziałania zagrożeniom migracyjnym, instytucjonalnym ich aspektom, systemom informacyjnym, ryzykom. Po raz kolejny ma miejsce zaprezentowanie bogatego zaplecza źródłowego, z którego korzysta Autorka oraz umiejętności wnikliwej analizy tych źródeł. Są to niezwykle cenne wnioski, ponieważ powstają w trakcie oceny młodego badacza.

Dokonując podsumowania tego rozdziału, ma miejsce odniesienie do kolejnych dwóch pytań badawczych: *Czy system zarządzania granicami UE gwarantuje bezpieczeństwo wspólnego obszaru Schengen podejmując działania prewencyjne w zakresie analizy ryzyka i zagrożeń występujących w związku z przepływami migracyjnymi oraz działania operacyjne?*

Czy model zarządzania granicami UE/strefy Schengen wykazuje potrzebę weryfikacji w kierunku skutecznego zapobiegania zagrożeniom determinowanym przepływami migracyjnymi?

Sformułowane przez nią odpowiedzi są trafne, uwzględniające dynamikę zjawiska, mające odniesienie zarówno do teraźniejszości, jak i przyszłości jest trafne.

Rozdział czwarty (77 stron) zatytułowany jest „*Identyfikacja i analiza zagrożeń migracyjnych*”. W rozdziale tym mają miejsce niezwykle istotne elementy analizy, ponieważ możemy przekonać się, w jakim stopniu rozwiązania systemowe są zdolne do przeciwstawienia się faktycznym wyzwaniom migracyjnym, powstałym na granicach zewnętrznych oraz wewnętrznych szturmowanych przez liczne grupy migrantów z całego świata.

W pierwszej kolejności dochodzi do przedstawienia zjawiska nielegalnych migracji na granicach zewnętrznych UE. Dochodzi w nim do opisu i zdefiniowania nielegalnej imigracji oraz wnikliwa analiza danych statystycznych je potwierdzających. Następnym przedmiotem analizy jest zjawisko fałszowania dokumentów na granicach zewnętrznych UE. Autorka fachowo opisuje te dokumenty oraz przedstawia i analizuje statystyki dotyczące wykrywalności, a także osób posługujących się nimi najczęściej.

Jednak to nie tylko ludzie są przedmiotem zainteresowań służb granicznych UE, tym samym magister Lubimow. Oddzielna kategoria stanowi przemyt towarów przez granice zewnętrzne UE, są to zarówno działania tzw. mrówek przemycających małe partie towarów jak i przemyt narkotyków mający związek z przestępczością zorganizowaną.

Następnie ma miejsce przeniesienie wyżej wskazanych zagrożeń w realną rzeczywistość granicy polsko-niemieckiej. Ta analiza jest niezwykle istotna z uwagi na temat pracy oraz

wyzwania badawcze, przed którymi stanęła mgr Joanna Lubimow. Wnikliwa analiza danych statystycznych pozyskanych z legalnych źródeł między innymi z Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej prowadzi do jednoznacznych wniosków. „*Na granicy polsko - niemieckiej będącej odcinkiem granicy wewnętrznej UE/strefy Schengen od roku 2004 stwierdzono najwięcej ujawnień nielegalnych przekroczeń w porównaniu z innymi odcinkami granicy wewnętrznej. Skala nielegalnej migracji przez granicę polsko - niemiecką determinowana jest przebiegiem szlaków migracyjnych oraz położeniem geograficznym granicy, która prowadzi w kierunku Europy Zachodniej*”. (s. 252). Może wynikać to z faktu popularności tej ścieżki dostawiania się nielegalnych imigrantów do Niemiec lub pracy i współpracy polsko-niemieckich służb granicznych. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest fakt, iż granica polsko-niemiecka, jak wynika z analizy Autorki, jest „*(...) drugi odcinek granicy wewnętrznej pod względem ilości osób dopuszczających się przestępstw przeciwko dokumentom*”. (s. 253.). Również dynamicznie rozwija się przestępczość przemytnicza, dotycząca na granicy polsko-niemieckiej papierosów oraz wyrobów tytoniowych.

Autorka jednoznacznie stwierdza, iż „Polska jest krajem tranzytowym między wschodem a zachodem Europy szczególnie dla nielegalnej migracji, ale także dla przemytu. Na tym odcinku najwięcej ujawnionych podejrzanych stanowili obywatele państw trzecich sąsiadujących z Polską, czyli Ukrainy i Rosji. Liczby zarejestrowanych na granicy wewnętrznej podejrzanych obywateli Ukrainy, Rosji, Białorusi, a także Gruzji, Chin i Wietnamu świadczą o tranzytowym charakterze Polski w przestępczości granicznej”. (s. 254.).

W podsumowaniu tej części dysertacji ma miejsce odniesienie się Autorki do następującego pytania badawczego : *Czy istota zagrożeń migracyjnych na granicy polsko-niemieckiej determinowana jest geopolitycznym położeniem wspólnego obszaru Schengen, sytuacją ekonomiczną, społeczną i socjalną sąsiadujących państw?*

Odpowiedź udzielona przez nią jest trafna, wnioski jednoznaczne. „*Zgodnie z analizą zagrożeń na granicy polsko – niemieckiej prognozy poczynione na podstawie zebranych danych wskazują, iż trudna sytuacja gospodarcza w państwach trzecich oraz rozwijający się konflikt w Afryce i na Bliskim Wschodzie, a także niestabilna sytuacja na Ukrainie, wpływają na utrzymanie się zagrożenie nielegalną migracją. W związku z zaostrzeniem się polityki migracyjnej na terytorium państw Europy Zachodniej przewiduje się również wzrost zagrożenia nielegalnym*

przekraczaniem granicy w kierunku Polski, w związku z legalizacją pobytu na terytorium RP oraz powrotami do państw pochodzenia cudzoziemców, którzy obawiają się wydalenia z RFN. Wydawanie cudzoziemcom dużej ilości odmów wjazdu na polskiej granicy zewnętrznej może być powodem powstania alternatywnych szlaków migracyjnych. Natomiast rozwój sytuacji w Turcji oraz Grecji może spowodować aktywizację szlaku bałkańskiego oraz użycia tras alternatywnych”. (s. 256.).

Dalej możemy przeczytać, iż *„Przewidywania rozwoju sytuacji migracyjnej na polsko – niemieckiej granicy determinuje konieczność trwałej współpracy państw - sąsiadów w celu zapewnienia bezpieczeństwa na wspólnym obszarze Schengen”.* (s. 256.).

Rozdział piąty (89 stron) Autorka zatytułowała *„Współpraca transgraniczna służb RFN i RP odpowiedzialnych za ochronę granic”.* Autorka podkreśla, iż współpraca ta jest możliwa dzięki przemianom politycznym i ekonomicznym na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Dynamika zjawisk skłania oba państwa i jego instytucje do intensyfikacji współpracy. *„Współpraca polskich i niemieckich służb granicznych skupia się na „wspólnym wrogu”, tj. nielegalnych migrantach, przemytnikach, czy też zorganizowanych grupach przestępczych”.* (s. 258.).

Po to, by przeanalizować różne aspekty współpracy transgranicznej, na samym wstępie ma miejsce zdefiniowanie tej współpracy. Analiza zagadnienia następuje na bazie literatury przedmiotu oraz rozbirowi aktów prawnych. Autorka szczegółowo przedstawia podstawy prawne współpracy, są nimi zarówno Konwencje Międzynarodowe jak i prawodawstwo UE.

W dalszej części rozdziału przedstawia ona granicę polsko-niemiecką w systemie bezpieczeństwa UE/strefy Schengen. W nawiązaniu do wcześniej podkreślanych wniosków zauważa, iż *„Na łączącej kraje wewnętrznej granicy UE/strefy Schengen od lat utrzymuje się wysoki poziom zagrożenia przestępczością transgraniczną”.* (s. 287.). Ma to związek z tym, iż położenie granicy polsko-niemieckiej wiąże się z jej tranzytowym charakterem.

Słusznie podkreśla, iż *„Analizując znaczenie granicy polsko - niemieckiej w systemie bezpieczeństwa państw UE/strefy Schengen trzeba zwrócić uwagę również na atrakcyjność krajów graniczących z punktu widzenia migracji”.* (s. 288.). W tym kontekście uwypukla zarówno mankamenty polskiej polityki migracyjnej, jak i fakt nieatrakcyjności z uwagi na zapóźnienia w stosunku do innych państw członkowskich UE.

To atrakcyjność Niemiec oraz innych państw wymusza na Polsce i Niemcach intensyfikację transgranicznej bilateralnej współpracy. To zaś jest przedmiotem wnikliwej analizy mgr Lubimow w kolejnej części tego rozdziału. Oparta jest ona analizie faktów o charakterze praktyczny, a nawet historycznym w odniesieniu do służb byłej NRD oraz analizie dokumentów.

Bardzo istotne są prawne formy współpracy transgranicznej, gdyż współpraca policyjna przyjęta w ramach Schengen II, wykracza poza tradycyjne normy, które ograniczają się do wymiany informacji. Ma to praktyczny wymiar, gdyż dotyczy zwalczania przestępczości transgranicznej, funkcjonowania Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku, polsko-niemieckich placówek z mieszaną obsadą, wymiany informacji oraz analizy ryzyka.

Niezwykle ważne są przedstawione przez Autorkę rekomendacje dotyczące modelu zarządzania granicą polsko-niemiecką. Natomiast w podsumowaniu tego rozdziału, w odpowiedzi na dwa pytania badawcze: *Czy rozwiązania zastosowane w modelu zarządzania granicą polsko – niemiecką wynikały z charakteru zagrożeń występujących na granicy? oraz Czy dla zapewnienia optymalnej sprawności funkcjonowania modelu zarządzania granicą polsko – niemiecką konieczne jest szukanie dedykowanych rozwiązań problemów występujących na granicy w celu uzasadnienia działań zakotwiczonych w systemie wiedzy o zagrożeniach, jako motywów operacyjnych?* Wyciąga ona bardzo istotne wnioski oraz rekomendacje odnoszące się do przyszłej kooperacji.

W tym miejscu dochodzi do wymiaru praktycznego, eksploracja tematyki prowadzi do rozwiązań mogących mieć zastosowanie praktyczne, co nie zawsze jest/może być rezultatem badań o charakterze społecznym. Jest to niewątpliwym walorem pracy i sukcesem samej badaczki i jej promotora. Pracę wieńczy obszerny (7 stronicowe) zakończenie. Autorka przypomina w nim i weryfikuje hipotezy. W odniesieniu do hipotezy głównej ma miejsce stwierdzenie: *„Przeprowadzona eksploracja upoważnia do potwierdzenia postawionej hipotezy głównej, tj., iż współczesne zagrożenia wynikające z procesów migracyjnych determinują konieczność opracowania efektywnego modelu reagowania zapewniającego bezpieczeństwo wewnętrznych granic UE/strefy Schengen, w tym granicy polsko-niemieckiej”*. (s. 350.). Jako recenzent dysertacji w pełni je potwierdzam.

Po zakończeniu jest oczywiście bibliografia. W mojej ocenie, pomimo różnicy w podejściu do tej części ze strony autorów oraz recenzentów prac, podział zastosowany przez

Doktorantkę jest czytelny.

Strona warsztatowa, może być pozytywnie oceniona, aczkolwiek wnikliwa lektura pozwala na wychwycenie pewnych błędów. Wartych do uwzględnienia w przypadku wydania dysertacji drukiem.

O wartości dysertacji doktorskiej stanowi przede wszystkim warstwa metodologiczna. Całość kwestii metodologicznych Autorka ujęła w pierwszym rozdziale ocenianej dysertacji. Odnosząc się do metodologicznej strony pracy. W mojej ocenie decyzja Autorki w odniesieniu do metod jest słuszna i w pełni uzasadniona przyjętymi założeniami badawczymi, pytaniami i hipotezami. Pewien niedosyt wzbudza brak badań porównawczych, granica polsko-niemiecka oraz oba te państwa nie są jedynymi przypadkami UE i Strefy Schengen. Pewnym usprawiedliwieniem może być jedynie, w przypadku tak rozszerzonej analizy, korzystanie ze źródeł, a także możliwość dostępu do służb i źródeł tych państw.

Drobne mankamenty, występujące w większości prac naukowych na poziomie dysertacji doktorskich, nie mają istotnego wpływu na końcową ocenę. W odniesieniu do pracy doktorantki przeważają pozytywy, jest to ciekawa naukowa monografia poświęcona problemowi wyeksponowanemu w jej tytule. Autorka dowiodła, iż jest wnikliwym i kompetentnym badaczem posiadającym wiedzę o problemach będących przedmiotem Jej dociekań. Za bardzo pozytywny wymiar rozprawy, należy uznać krytyczny stosunek Autorki do wielu zagadnień objętych jej analizą, a także praktyczne wnioski i rekomendacje dotyczące analizowanej problematyki.

W świetle wszystkich argumentów i uwag zawartych powyżej stwierdzam, iż dysertacja mgr Joanny Lubimow jest w mojej ocenie twórczym i oryginalnym opracowaniem podjętego tematu badawczego, odpowiadającym wymaganiom stawianym pracom doktorskim w art. 12 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy z 14 maja 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 r. Nr 65, poz. 595).

Dlatego wnoszę do Szanownej Rady Wydziału Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej o dopuszczenie mgr Joanny Lubimow do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie wnioskuję, by po obronie dysertacji wyróżnić Doktorantkę oraz jej pracę, mając na uwadze jej wybitny charakter, walory zarówno teoretyczne jak i praktyczne związane proponowanymi rekomendacjami.

Wojciech Nowiak